

Вовчата Наталія, к. п. н., доцент
(Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності)

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОДИНИЦЬ НАВЧАННЯ ЛЕКСИКИ

У статті розглядається лінгвістичні особливості одиниць навчання лексики та роль їх в усному та писемному мовленні.

Ключові слова: лінгвістична одиниця, характеристика слова, навички, мовлення.

The article deals with linguistic features of units of training of vocabulary and role it in the oral and writing communication.

Key words: linguistic unit, description of word, skill, speech.

Важливою умовою успішного формування лексичних навичок є врахування лінгвістичних особливостей одиниць навчання лексики, на основі яких відбувається становлення динамічного стереотипу. До одиниць навчання лексики відносяться слова, вільні і сталі словосполучення, клішовані звороти та речення, які слугують мовленнєвими блоками різних розмірів для побудови власних висловлювань студентів та сприяють розумінню під час сприймання усного чи писемного мовлення.

Слово складає основу лексичної системи і як одиниця лексичної системи мови може бути охарактеризована, по-перше, з точки зору його власних, тільки йому властивих функцій, по-друге, з точки зору тих особливостей, які обумовлені його взаємовідносинами з одиницями інших рівнів, безпосередньо пов'язаних з лексичними. Саме визначення істотних характеристик слова являється важливим для визначення слова як одиниці лексичного рівня, так і основної одиниці мовної системи в цілому.

Слово – «це лінгвістична одиниця, яка має один наголос, лексичне значення, лексико-граматичну віднесеність і непроникність», «складна єдність матеріального і ідеального» (Ф. де Соссюр) [2], «одиниця номінації, яка

характеризується цілісністю оформленості (фонетичної і граматичної) і ідіоматичністю», «як одиниця комунікації» і т. п.

Виділяють зовнішню і внутрішню форми слова. Під зовнішньою формою слова розуміють морфемну будову слова. Наприклад, в слові *post- impressionists* розрізняють наступні морфеми: префікси *post-*, *im-*, корінь – *press-*, суфікси – *ion*, *-ist* і граматичний суфікс множини *-s*. Всі ці морфеми утворюють зовнішню форму слова *post- impressionists*.

Внутрішня форма слова, або його семантика є головною ознакою слова. Лексичне значення визначаються рядом факторів, серед яких можна виділити нелінгвістичні і внутрішньолінгвістичні фактори. Нелінгвістичні фактори являються найбільш важливими. До них відносяться: 1) зв'язок лексичного значення слова з явищами реальної дійсності (денотатами), 2) зв'язок лексичного значення слова з поняттям як формою мислення, які відображають ці явища дійсності. Предметно-денотативний фактор обумовлює можливість використання слова як назви до кожного конкретного предмета певного типу. Цей фактор обумовлює номінативну функцію слова. Зв'язок з поняттям (сигніфікативний фактор) обумовлює узагальненість лексичного значення слова, робить слово знаряддям людського мислення.

Слово *a window*, володіючи денотативним значенням, може слугувати назвою будь-якого вікна, в будь-якому приміщенні і оформленні (*a window of the building, a window of the hotel, a window of the plane*).

Внутрішньолінгвістичні фактори – це зв'язки, які існують між словами і які також приймають участь у формуванні лексичних значень. Одні зв'язки проявляються в контексті в залежності значення слова від його синтаксичного оточення, інші – в залежності значення слова від різного роду асоціацій, які володіють тою чи іншою подібністю [2, с. 20].

Головна роль в процесі формування лексичних значень слів належить, безумовно, нелінгвістичним факторам, але без семантичної взаємодії з іншими словами в середині мови, слово, як одиниця лексичної системи, важко уявити. Потрібно також мати на увазі, що вказані фактори по-різному проявляються в

словах різного типу. Так, у власних назвах (Paris, Moscow, Thames etc.) головним звичайно є денотативний фактор, зв'язок слова з тим унікальним явищем дійсності, іменем, назвою якого воно виступає.

В цілому фактори нелінгвістичні і внутрішньолінгвістичні взаємодіють і розрізнити їх відносно одного слова досить складно і недоречно.

Одиниці лексичної системи можуть бути представлені не лише словами, а й вільними словосполученнями і словосполучення особливого типу, які прийнято називати фразеологічними зворотами, або фразеологізмами, в залежності від рівня злиття компонентів. Вільні словосполучення складаються із слів, які зберігають своє самостійне лексичне значення. Компоненти вільного словосполучення можуть замінятися словами відповідної категорії, наприклад:

a warm spring, a cold spring, an early spring; to love people, to love children, to love birds; to speak with admiration, to speak loudly. Словоформи вільні в тому значенні, що можуть бути замінені під час використання в реченні в залежності від конкретних комунікативних завдань.

Стійкі словосполучення складаються із слів лексично несамостійних, тобто з слів з втраченим лексичним значенням. Такі словосполучення по своїй семантиці близькі одному слову. Сталі словосполучення діляться на синтаксичні і фразеологічні. Сталі синтаксичні словосполучення – це словосполучення, лексично зв'язаних і несподільних в даному контексті. Стійкі фразеологічні словосполучення – це словосполучення, які мають лексичну несамостійність компонентів в будь-якому контексті.

Природа фразеологізмів досить двояка і неоднозначна. І головне протиріччя в тому, що будучи одиницями лексичної системи, по своїй зовнішній формі, фразеологізми подібні до словосполучень, а по функціям – вони подібні словам, тому що виконують номінативну функцію і не мають комунікативності. Саме те, що фразеологізми, не дивлячись на формальну двокомпонентність (дволексемність), представляє одну семантичну одиницю, робить їх схожими на слово, відділяє їх від сфери словосполучень і дає основу розглядати їх в якості особливих одиниць лексичної системи [2, с. 132]

Як відрізнити фразеологічні сполучення від вільного словосполучення? Це, напевно, найбільш дискусійне запитання в галузі фразеології. Вільні словосполучення схожі з фразеологізмами їхньою структурною стійкістю компонентів (to go to school, to go by bus, to commit suicide).

Виділяють дві ознаки, які розрізняють фразеологічні звороти від вільних словосполучень: семантичні і структурні. Реалізація семантичної ознаки залежить від ступеня спеціалізації лексичного контексту, від його фразеологічної єдності.

Структурна непроникивість є основною рисою фразеологічних словосполучень. Ця риса цілості значення, яка проявляється в тому, що значення фразеологічного словосполучення не виводиться із значень слів, які його складають. Значення фразеологічного звороту в більшій чи меншій мірі може бути усвідомлене, яке пов'язане зі значенням компонентів – слів, але зв'язок інколи може мати складний, інколи унікальний характер, майже до повного відсутності такого. Наприклад, фразеологізм to give somebody the cold shoulder означає поводитися з кимсь холодно, ігнорувати і т. д., але зміна на a warm shoulder чи a cold elbow і фразеологізм втрачає зміст.

Характер непроникивості не завжди проявляється достатньо визначено; встановити чітко факт фразеологічності значення того чи іншого словосполучення буває складно і виходячи з цього буває складно встановити грань між власне фразеологізмами і вільними словосполученнями [2].

У процесі роботи над одиницями навчання лексики, під якими розуміють комплексні оперативно-лексичні єдності [1] необхідно враховувати ступінь співпадання обсягу значень слів у рідній та іноземній мовах. Неспівпадання обсягу значень слів у цих мовах слугує об'єктивною причиною лексичної інтерференції, обумовлюючи нетипову сполучуваність слів іноземної мови [3, с. 22].

Важливим показником функціонування слова в мовленні є його правильне вживання, тому цілком обгрунтовано є думка більшості методистів, що поряд із значенням слова необхідно засвоювати і властиву йому

сполучуваність. Дані методики і практики навчання іноземної мови в середній школі свідчать, що найбільше труднощів зустрічається під час оволодіння вільною сполучуваністю слів. Це обумовлюється тим, що вільні сполучення слів утворюються кожного разу заново відповідно до ситуацій спілкування за певними структурно-семантичними моделями.

1. Бухбіндер В.А. Про одиниці відбору лексики // Методика викладання іноземних мов / В.А. Бухбіндер. – 1971. – Вип. 6. – С. 40-47.
2. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка : Учеб. пособие для филол.фак. ун-тов / Э.В. Кузнецова. – М.: Высш. школа, 1982. – 152 с.
3. Уфимцева А.А. Аспекты семантических исследований / А.А. Уфимцева. – М., 1980. – 231с.
4. Antrushina G.B. English lexicology / G.B. Antrushina, O.V. Afanasyeva, N.N. Morozova. – Moscow, 1985. – 223 p.

Герасимович Андрій,
старший викладач
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ЄВРО-2012

У статті розглядаються питання вивчення іноземних мов в Україні на сучасному етапі. Зокрема висвітлюється інтенсивність професійно спрямованого навчання іноземним мовам у контексті підготовки до Євро-2012.

Ключові слова: сучасні концепції, інтенсивна методика, Євро-2012, Болонський процес, професійна термінологія, комунікативне заняття, мовні кліше.

The article deals with the current problems of learning foreign languages in Ukraine. A special attention is paid to the intensive professional learning of foreign languages in the context of preparing for Euro-2012.

Key words: modern concepts, intensive methodology, Euro-2012, Bologna process, professional terms, communicative lesson, linguistic word-combinations.

Актуальність обраної теми зумовлена подіями в Україні, які посилюють динаміку взаємодії різних націй, насамперед – це підготовка нашої країни до Євро-2012. Для проведення такого заходу необхідна підготовка всіх прошарків суспільства на політичному, соціально-економічному, а особливо на освітньому і професійному рівнях. Передбачається, що на чемпіонат приїде понад 500 тис. туристів і учасників з різних країн. Керівництво держави поставило завдання підготувати спеціалістів різних галузей, які будуть розмовляти іноземними мовами. Мовні курси мають відвідати працівники правоохоронних органів, сфери обслуговування, медики, волонтери, стюарди і т.д. Програмою проведення Євро-2012 передбачено проведення спеціалізованих закордонних стажувань кадрів з підготовки даного заходу.

Також необхідно відмітити приєднання України до Болонського процесу, який передбачає встановлення європейської зони вищої освіти у світовому масштабі. Україна являється учасницею інтеграційних процесів: закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», національна доктрина розвитку освіти, підписана Президентом України, пройшла експертизу Ради Європи.

Технологія навчання мовленнєвої комунікації пов'язана з науковим підходом до викладання іноземних мов на основі сучасних міжнародних принципів, методів і методичних прийомів, засобів навчання, з урахуванням комунікативних факторів часу, для того, щоб одержати найкращий педагогічний ефект вивчення іноземних мов. Технологія викладання іноземних мов завдяки науковому підходу до організації навчального процесу озброює викладача знаннями, необхідними для навчання студентів (учнів) згідно з вимогами програми, навчальних планів і Болонської системи.

Важливою складовою частиною технології навчання іноземних мов є засоби навчання – підручники і навчальні посібники, які спроможні забезпечити оволодіння студентами (учнями) усною і письмовою формами комунікації. Кожна з цих форм має свою специфіку, яка впливає на адекватний вибір засобів навчання. З точки зору психолінгвістики усне мовлення, за допомогою якого здійснюється вербальне спілкування, включає такі компоненти, що забезпечують його реалізацію: мета – засіб – умова.